

(המשך מלמוד 21)

● **אולי זוהי הבעייה של הרבה אני שים בפוליטיקה, שהם יכולים למלא תפקיד, אבל לא יכולים להיבחר לתפקיד. השאלה היא: האם המופי לגה מסיקה מסקנות? האם המיפלגה יכולה להסיק בכלל מסקנות? האם בכלל יש במיפלגה מכניזם להסקת מסקנות?**

אני יכול להגיד דבר אחד: המעמד הציבורי של האישים בחוץ משפיע כיום מאוד גם בפנים.

בין 1977-1988 שימעון פרס פעל גם למען שיקום המיפלגה, גם באופוזיציה, גם בשילטון, גם כראש מיפלגה, גם כשר-החוץ וגם כשר-האוצר. ברוב התקופות האלה היה דבר אחד שהוא הצליח: להחזיק בלהבה בין בחירות לבחירות. היו גם סיקרירי-עתיקהל שהנה, ארטורטו, לוקחים את השילטון.

האפוס הזה נגמר היום. ראש מיפלגת-העבודה יודע שזה לא פרספקטיבה אלקטוראית. לית. העסקנים והפעילים במיפלגת-העבודה הם אנשים חפצי-חיים. בעבר לא נראה להם שיש סתירה בין הגורל האישי ובין הגורל הפוליטי ובין המנהיגות. היום, בפעם ראשונה, העניין עומד חר וחלק. לכן אני לא רוצה להפליג בנתיחים. לשימעון פרס יש מאפיין אחד חזק מאוד. הוא הוכיח את עצמו לעיתים רחוקות, אבל הוכיח את עצמו כמי שיש לו אופטימיזם אדיר, במיוחד כלפי עצמו.

● **עקשנות.**

עקשנות, עקשנות שלפעמים יש בה חוסר ראייה ריאלית של המעמד עצמו. היום שמי עון חי באמונה — והוא לא אומר את זה — שבעוד שנה, שנה וחצי, יוכחו שהוא שיקם את הכלכלה הישראלית, אחרי תקופה ליכוד דית ארוכה מאוד של דירוד הכלכלה. הוא לא נות לי לומר את הדברים האלה באמצע המאמצים של שימעון פרס לישקם את מעמדו. להערכת, אם מיפלגת-העבודה לא תשקם את מעמדה הציבורי והאלקטוראלי, ואם זה לא יקרה בקרוב, לשימעון פרס תהיה בעייה לעמוד בראש הרשימה בבחירות הבאות.

● **אולי מעבר לבעיית המנהיגות, יש למיפלגה בעייה עמוקה עוד יותר. במדינה יש שבר בין שני מחדות, המוגדרים גם מבחינת המעמד החברתי-כלכלי וגם מבחינת המוצא הערתי. (אתה עומד משני הצדדים של המיתרם כמי שהוא חצי אשכנזי וחצי ספרדי.) יש המאמינים שמופי לגת-העבודה ששזט אינה מסוגלת להתגבר על האנטיסמיטיה העמוקה שנוצרה כלפיה בקרב הציבור המידי רחי. היא נחשבת למיפלגת העליות האשכנזית הוותיקה והמבוססת. וגם אחרי עמיר פרץ יש לי ההרגשה שזה לא בא על תיקונו.**

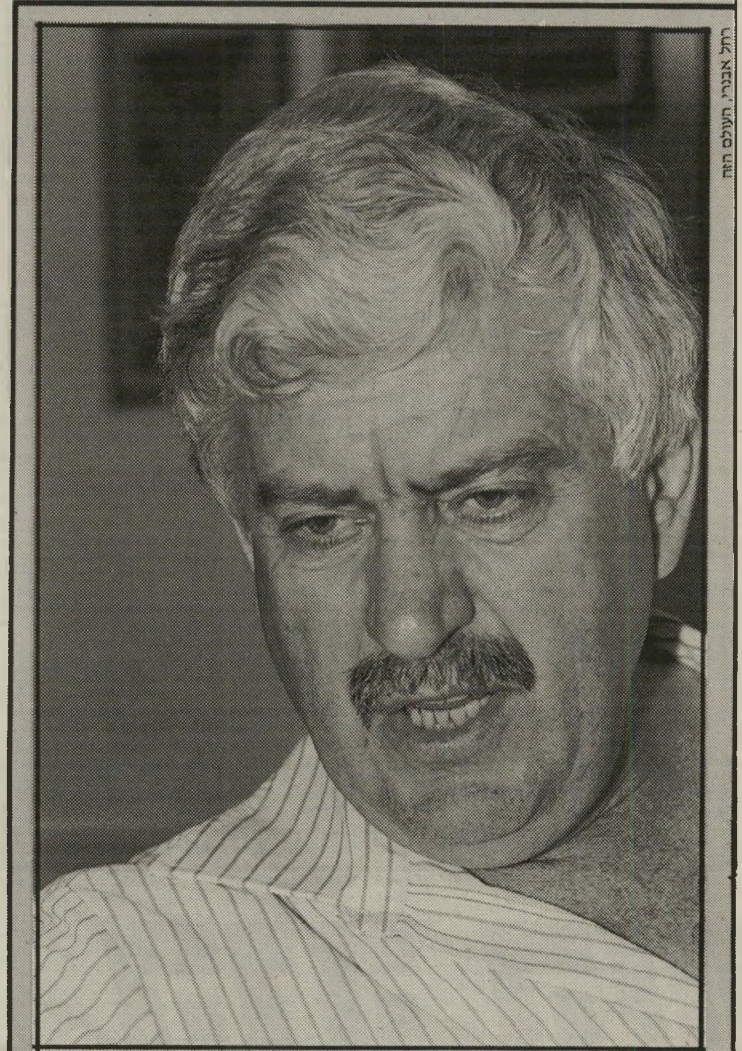
עמיר פרץ היה ומהווה עבורי מקור של תיסווה. באתי לשרדות כמה פעמים בזמן הבחירות לכנסת. שרדות היתה נראית כמו עיי-רת-יתוח כבושה עליידי המערך, בניגוד לע-רים אחרות. על המירפסות היית רואה פוסט-רים של מערך. הלכת עם פרץ עמיר ברחוב. הוא היה מאוד מקובל. ואל תשכח שפרץ עמיר היה סמן שמאלי בין ראשי עיריות-פתח, תחו, פסטיבל-שלום וכמעט עד משא ומתן ישיר עם אש"ף. הוא כביכול צריך להיות ה-איש השנוא.

למיפלגת-העבודה אין כליכך בעיית עם עדות-המזרח כמו שיש לה בעייה עם היהדות הצפון-אפריקאית. הם עלו בשדרות כ-10%. המקום היחיד בארץ שהמערך עלה בו היה בשדרות. הוא העמיד מעמד טוב לכנסת, הוא בעמדי מועמד שהיה טוב עם הציבור, הוא הצליח לדלג על חלק מהשורשים של האנ-טיפאטיה שעדיין היתה חזקה. אבל אילו היה המערך עולה כ-10% בכל הארץ, המערך היה מרכיב ממשלה.

נאתנו עומדים עתה מול מיתקפות. הזכרת רק אחת מהן, הנושא הערתי.

אולי אני מדבר דבריה-ריטו, אבל יש לי תחושה שיש בארץ יותר אנשים דתיים מכפי שהיו קודם לכן. אני עובר בארץ, אני רואה את הכיפות הסרוגות. אני לא מתפעל ממי-מדי החורה בתשובה, למרות שגם אצלי במישפחה יש דבר כזה. אנו מישפחה שמצ-טיינת בכל המרכיבים האלה... גם הכוחר הרתי הוא בוחר שגורא קשה להשפיע עליו. גם הוא רחוק מאיתנו. אני לא

היא לא תדרוש את שיחורר עצירי-המחתרת. אמרו: תהיה מיפלגה מתונה של דתיים. היתה מיפלגה מתונה של דתיים, ולא קיבלה את הקציר. וכאשר המפד"ל הפכה למיפלגה יותר קיצונית, היא עלתה. הבעייה הדתית הפכה רבנה יותר עמוקה מאז מילחמת 1967. אולי מימדי הדתיות בארץ קשורים למילחמת 1967, לכותל. קשה לשנות. אבל אני אומר: הנה מקיים בירוחם, עיירה

רחל אבנר, תלמידי החוץ

שאלה: יתכן שבבחירות הבאות רבין יעמוד בראש הממשלה, ובבחירות אחרי זה העניין יכול להיפתח לאנשים צעירים יותר.
תשובה: יכול להיות שאני אהיה חבר בממשלה הבאה.
שאלה: אז לפי החשבון הזה נראה אותך בראש הממשלה בגיל 60?

שכוחת-אל, באמת קשה מאוד, הוא הלך למר-עצה המקומית לא כרשימת מיפלגת-העבודה, אבל כדובר מיפלגת העבודה, כדובר אנטי-ליכודי, הוא קיבל 65%. אני לא מעריך שבכ-נסת הוא יכול לתת 65% למיפלגה, אבל 25% הוא יכול לתת במקום 15%. צריכים להתחיל לגרול באופן דמוקרטי איזושהי שיכבה שיהיה לה קשר יותר בלתי-אמצעי עם הציבור. היתה תיקווה — ואני מקווה שהיא לא תתברר לחלוטין — כי ליש-ראל קיסר יש נוסח-דיבור חצי-פופוליסטי, שאין לאחרים במיפלגת-העבודה. לא פעם הסתובבתי במקומות-עבודה, בתקופה שהיא היה במעמד לא-קבל בעיתונות, וקיבלו אותו באופן יוצא-מדהכלל. יש לו מין שיגוישיה

עם פועלים, אפילו עכשיו כשחברת העובדים היא בבעיות. אחרים לא יודעים לעשות את הדברים האלה. תשאל אותי: מה בליכוד? דן מרדור לא מדבר כך, אבל יש שם כליכודי ומה רכבה שכן מדברים. ואתה נוסע לשלום ומסתכל מי זה היום הצמרת של שלומי? יהודה לנקרי, מפא"ניק לשעבר. מוכיח המועצה המקומית אירח אותי אצלו. הוא כמעט לא הסתכל לי בעיניים. לא הבנתי למה. הוא היה מפא"ניק, מזכיר מפא"י לפני כמה שנים, ועכשיו הוא מתנהל-לוי.

אחרי שהם שמעו אותי מדבר על בעיות שלומי, אמרו: אולי תסביר לנו את הדיעות המרנינות שלך. ראיתי המון ביטויים של הב-נה והסכמה. הם פשוט התרגלו ללכת עם הרוב, הרוב של עיריות-הפיתוח ומה שמבטא השילטון. הם הלכו עם הליכוד, אולי כמו שפי-עם הם הלכו עם מפא"י. אולי גם הליכוד יהפוך לאיזו מיפלגה מימסדית כזאת. אבל יש אצלנו אישים שיש להם משהו כובש. ידידיה, שנבחר כבית-שמש, עירית-ה-פיתוח הכי גרועה שיש לנו בארץ מבחינה אלקטורלית, נבחר כראש המועצה המקומית במאבק אדיר נגד הליכוד. נכון שהוא ניצל 40% בתוך הליכוד, אבל הוא קיבל יותר מי-צולב שני.

יכול להיות ששיכבה של שיבעה-שמונה אנשים כאלה, יחד עם כסרים חברתיים פחות-בומ-כסטיים, פחות תיקור-עולם, פחות תיקור-מדי-נה, פחות המליצות השחוקות, אלא כמה מס-רים הקשורים לאיש הפשוט שהוא מאמין בהם — כל אלה יביאו למיפלגת-העבודה את הא-מינות המחדשת. ואם היא תשמור — וכאן מגיעים לגקודה ההתחלתית — אם היא תש-מור על בסיס התמיכה שיש לה באותה ישר-אל שאתה ציינת, ובוה יתבטא איזה שהוא שיפור בעיריות-הפיתוח, יכול להיות שהיא יכולה לחזור לשילטון.

אילו מיפלגת-העבודה היתה מצליחה לה-גיע לאיזו הליכה לקראת תהליך-שלום, היא כבר היתה בשילטון הרבה שנים. ● **יש הטוענים שהתהליך הוא הפוך, כלומר, שהליכוד זו למרכז, תופס את המקום של מיפלגת-מרכז, נספג עליידי המרכז גם מבחינת ה-דיעות הפוליטיות שלו, מתמתן בצ-עדים קטנים, והולך לאיזה שהיא עמיד-דה יותר מתונה בעניינים פלסטי-ניים, אולי יש פה תהליך, שדעת-הק-הל לא זזה ימינה, אלא שהליכוד זו למרכז ומתחיל לייצג דברים שמופי לגת-העבודה היתה אמורה לייצג.**

הליכוד היום נראה כמיפלגה די מרכזית. זה די נכון שיש לו מימין כהנא ופילוג וגנדי וגאולה כהן, ולעומתם הוא מתון. אבל הליכוד הוא עדיין מיפלגה קיצונית. אני שומע בור-עדת-החוקי-וההיטחון את בני גנני, לא אניד עוזי לנדאו, אלי בודאלישר, בנימיז נתניהו — מיפלגה די קיצונית. ודן מרדור, שבעיני הוא בכלל לא מתון מבחינה מדינית, אבל הוא השמיע איזה שהן אמירות מתונות, לא בנושא המדיני, אלא בנושא מישפטי, והיתה תחושה שברברים האלה הוא כבר לא כליכך אהוד בליכוד. אבל זוהי עובדה: אם תשאל היום בציבור, חלק גדול רואה בליכוד מיפלגת-מר-כו. אנשים אומרים: אתם מדברים, אתם לא תביאו שלום, אתם לא מסוגלים.

אז קודם-כל אני רוצה לומר, ואולי זוהי קביעה פוליטית שלא נוחה למיפלגתי אבל היא עובדה: אילו היה הליכוד מקבל עמדות מתונות יותר, היה לו יותר קל להכניע אותם בציבור מאשר למיפלגת-העבודה. זה מה שק-רה עם השלום עם מצרים. אבל יש לי הערכה שאנתנו לא די מכירים ואולי גם מוקרים — עם מרכאות או כלי — את המנהיגות הקיי-מת של הליכוד. שמיר וארנס לא יזווו, וזו עובדה משמעותית. גם לא בלחץ אמריקאי. היתה לי שיהיה עם אינס שלוש וח-צי חודשים. נבחרתי כראש ועדת-מישנה מט-

יכול לשכוח שהיה לנו נושא של שיחורר עצירי-המחתרת. בא אלי הנהג שלי — בימים שהייתי מזכיר המיפלגה היה לי נהג — אמר שהוא היה בבית-כנסת ועלה לתורה, והתור-מים בבית-כנסת אמרו לו שאת הכסף הוא צריך לתרום לעצירי-המחתרת. הוא אמר שלא, והוא כמעט נתקל בכו. הוא ספרדי, וזה לא היה בית-כנסת פאנאטי. אברהם שלמד, שהיה נחשב כחבר-כנסת יוני, היה רודף אחריי ואומר שמפלגת-הע-בודה לא יכולה להתקיים בציבור הרתי אם

* **אחותו של עוזי ברעם וישאה לחזור בת-שובה וחזרה בחשוכה גם היא. אח אחר, חיים, הוא איש השמאל הקיצוני.**